

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H. Skram

Nogle mindeord om frk. Zahle

*Motto: „Ingen Døgnets Flaner rendt fra Bog og Naal
fromme, stærke Kvinder, det er Danmarks Maal.“
Pal. Müller.*

BOG OG NAAL

NORDISK TIDSSKRIFT
FOR KVINDELIG OPDRAGELSE OG UNDERVISNING

Organ for Foreningen „Den danske Pigeskole“ samt for Foreningerne
inden den norske Pigeskole.

Redigeret af Skolebestyrerinde TH. LANG, Silkeborg.
Skolebestyrerinde A. RÖNSTRÖM, Lund.
og Inspektrice EUGENIA KIELLAND, Kristiania.

XX Aargang

1913

15. Oktober

INDHOLD: H. Skram, København: Nogle Mindeord om Frøken Zahle og hendes Lærerinder. — Emilie Tofte, København: Stemmedannelseslære i Skolen. — Et Monument for Natalie Zahle. — Foreningsmeddelelser: „Den danske Pigeskole“s Aarsmøde. — Foreningen af Husholdningslærerinder og Lærere, Generalforsamling. — Fra Skoleverdenen: De højere Almenskolars Lærerforenings Aarsmøde. Dansk Skolemuseum. Et interessant Eksempel. — Boganmeldelser. — Bøger og Blade indsendt til Redaktionen. — Annoncer.

Nogle Mindeord om Frøken Zahle og hendes Klasselærerinder i Skolehuset ved Gammel Strand.

Lige siden hin Torsdag, den 11. August 1913, da Frøken Zahle i sit Sommerhjem i Vedbæk lukkede sine gamle, men til det sidste saa klare, milde og forunderlig skønne Øjne, er der skrevet saa meget om hende, saa meget sandt og varmt og følt, — ogsaa i „Bog og Naal“ har jo Frøken Th. Lang bragt en saare sympatetisk Skildring af et personligt Minde — at de fleste, der har haft hende kær, i den ene eller den anden af disse Minderuner har følt Ordene som skrevet ud af deret eget Hjerte, som udtrykkende netop den Tak, de trængte til at udtale, for hvad de skyldte hende. Og dog har ingen endnu evnet at bringe et helt Billede af hende; den ene og den anden Side af hendes Ejendommeligheder og hendes Virksomhed er blevet fremdraget og fremdraget med Kærlighed og Forstaaelse, — men hun selv, i hele sin rige, betagende Personlighed, i hele sin Udvikling fra den unge, begejstrede Lærerinde til den modne, kraftige, myndige Reformatør af det 19. Aarh.'s kvindelige Undervisning i Danmark og derfra til den gamle, i levende Kærlighed til sit Livsværk interesserede Kvinde med Øjet og Hjertet aabne for den ny Tids Arbejde, savner endnu sin Levnedstegner. Og intet Under! Jo større en Personlighed er, jo mere nødvendigt er det at have den paa Afstand; før kan Skikkelsens

hele Omrids ikke blive tydeligt, før kan ikke alle Farveafskyninger harmonisk smelte sammen til en Enhed. Derfor maa der hengaa en Stund, før en Biografi af Natalie Zahle kan skrives; men det hindrer jo ikke, at endnu flere Enkeltkildringer kan komme frem ved Siden af de allerede offentliggjorte, og naar Redaktionen af „Bog og Naal“ har ønsket til sin særlige Læsekreds at faa et og andet sagt, der har Bud til Lærere i de nordiske Pigeskoler, og at faa dette sagt af en, der kan tale med den Vægt, som det selvoplevede til en vis Grad altid forlener, saa har jeg ikke i Længden turdet vægre mig ved at bringe en ganske lille Skærv til Belysning af en enkelt af de Nyskabelser i Skolen, som man den Dag i Dag i vide Kredse bør vide hende Tak for. Jeg tænker nærmest paa den Stormagt i Skolen, hun har skabt igennem Klasselærerindens Stilling.

Jeg mener at have bragt i Erfaring, at en saadan ikke nu savnes i nogen større Skole, men efter den Forestilling, jeg har kunnet danne mig om hendes Virken igennem Samtaler og skrevne Beretninger, forekommer det mig, som om hendes Hverv tit nærmest opfattes som en Inspektrices, en Tilsynshavendes, ikke som en kærlig, moderlig Værges; det kan derfor maaske nok have nogen Betydning, at jeg fortæller lidt om mine Erfaringer m. H. t. Frøken Zahles Opfattelse af en Klasselærerindes Opgave over for Børnene og af hendes Krav til sig selv.

Da Frøken Zahle 15. April 1852 overtog en alt bestaaende Pigeskole, Jfr. Foersoms, var denne ikke større (ca. 40 Elever), end at hun baade kunde være Bestyrerinde, Faglærer- og Klasselærerinde; men saa snart Elevtallet var bleven blot noget større, indsaa hun, at den udvortes Orden og Skønhed, hun vilde omgive sine Børn med, og den aandelige Røgt og Pleje, hun vilde yde dem, krævede Bistand af andre, og af andre end de Faglærere, der kom og gik til den enkelte Time. Begyndelsen skete i den yngste Klasse, Smaabørnenes fra 6—7 Aar. Disse var den Gang, det tør sikkert siges, Genstand for den mindste Omtanke fra de styrendes Side. At lære smaa Børn at stave, at skrive Bogstaver, at lære dem Begyndelsesgrundene i Regning (den lille Tabel!!) og at lære Smaapiger at sy og strikke, det „kunde da enhver“; den Plads i Skolen kunde man da besætte med „hvem som helst“; var man en samvittighedsfuld Bestyrerinde, sørgede man for, at Lærerinden i Forberedelsesklassen sad inde med een Egenskab: Taalmodighed. Ud herover behøvede man ikke at gøre sig nogen Bekymring! Ganske vist havde den begavede og i Smaabørns Undervisning interesserede Lærerinde, Frøken Annestine Beyer, paa dette Punkt rusket op i den slumrende pædagogiske Bevidsthed igennem sine Krav om en mere rationel Fremgangsmaade i den første Undervisning i Stavning og Læsning, og havde taget kraftigt til Orde for at

lade „Lydmetoden“ afløse den gammeldags Stavemaade; saa vidt jeg mindes, havde hun ogsaa Sans for lagttagelsesøvelser ved Barnets første Undervisning, men alt dette var for Frøken Zahle Udenværkerne, som ikke ramte det væsentlige i Opgaven. For hende stod ikke i første Række Kravet om, hvorledes Fagene skulde ledes; Fagundervisningen var for hende en meget vigtig Opgave, men den kom i anden Række. Livet med Børnene, Paavirkningen til Flid, Lydighed, Orden, til Selvarbejde og til Glæden herved var det vigtigste, det centrale. Derfor forstod hun, at det lille Barn ikke maatte omgives af flere sidestillede Lærere; en maatte være Klassens „Moder“, maatte — selvfølgelig i nøje Forstaaelse med Skolens Bestyrerinde — kunne lede og bære den hele Undervisning, og kun, naar Elevtallet nødvendiggjorde det, tilkalde Hjælpere, der var hende underordnet, der tjente hendes Ideer og bragte hendes Vilje til Udførelse, ganske som i et Hjem, hvor den omhyggelige Moder selv overvaager hele Barnets Behandling og Opdragelse, selv om hun, naar Flokken bliver stor, tager underordnede Hjælpere. Forberedelsesklassen i Frøken Zahles unge Skole var den første, der fik sin egen „Klassemor“, og her som næsten altid lagde Frøken Zahles ualmindelig Evne til at finde de rette Personligheder og sætte dem paa rette Plads sig for Dagen. — En elskelig Kvinde, den alt for tidligt afdøde Frøken Dyrkopf var den første Lærerinde, der tog hele Ledelsen af den yngste Klasse paa sig. Frøken Zahle havde vidst at meddele hende meget af sin egen Varme, af sin egen urokkelige Tro paa, hvad der kunde, skulde og burde naas for disse Smaabørn, ikke alene i Retning af de rent skolemæssige Færdigheder, der skulde erhverves i det første Læreaar, men i Retning af Arbejdsiver, Lærelyst, vaagnende og voksende Modtagelighed og Opfattelsesevne og ikke mindst i Retning af den barnlige, trygge Hengivenheds- og Tillidsfølelse over for Skolen.

Ud fra Erfaringerne over for de yngste Smaabørn arbejdede Frøken Zahle videre. Hun forstod, at hun ikke maatte lade Forberedelsesklassens Børn rykke op i anden Klasse, for der at overgives til „Faglærerinder“. Disse kunde ikke helt undværes, men deres Tal kunde dog begrænses, saa Paavirkningen for det lille 7—8 Aars Barn ikke blev for uensartet eller mangesidig, og dette kunde ske ved at give dem en Klasselærerinde, der kunde lede de vigtigste Fag, helst saadanne, der rettede sig mod forskellige Sider af Barnets sjælelige Udvikling, f. Eks. saaledes, at Bibelhistorie, Dansk, Haandarbejde, Skrivning, om muligt Sang var i hendes Haand, medens Regning, Geografi, Gymnastik var overgivet til een, maaske to andre. Men medens det fra tidligst Tid var ganske klart for Frøken Zahle, at den grundlæggende Undervisning i Forberedelsesklassen maatte betros en Lærerinde, der havde særlig Sans og særlige Evner,

(senere ogsaa særlig Uddannelse) for netop det første Skoleaars Opgaver, og der derfor ikke kunde tænkes at følge Barnet op i den næste Aldersklasse, saa vilde det i Modsætning hertil være Idealet, at Klasselærerinden fra 2den Klasse rykkede videre og videre op med Barnet, fulgte det Aar for Aar, afgivende saa det ene, saa det andet Fag, i hvilket hendes Uddannelse viste sig utilstrækkelig, men til Gengæld optagende ny, som f. Eks. et fremmed Sprog eller Historie, om hendes Lyst og Dygtighed muliggjorde det. Det, der var det bestemmende for Frøken Zahles Ønske ved denne Ordning, var, at Klasselærerinden igennem et flereaarigt Samliv med Børnene kunde erhverve sig et saa nøje Kendskab til hvert Barn, at hun i særlig Grad kunde faa det enkelte kært og forstaa det og derigennem kunde yde Bestyrerinden, den ledende af Skolen, den uundværlige Støtte, hun maatte kunne regne paa fra sine Hjælpere, naar et større Elevtal gjorde det umuligt for hende personligt at skænke det enkelte Barn, hvad det hver for sig krævede af ydre og indre Omsorg. Idealet for Frøken Zahle var, at den samme Klasselærerinde fulgte Barnet fra 2den Klasse, og indtil det, i Alm. ved 15 Aars Alderen, forlod Barneskolen; men hun var ikke blind for, at dette i mange Tilfælde ikke kunde realiseres, dels af helt ydre, praktiske Grunde, dels af Hensyn, der bundede dybere; og hun veg ikke tilbage for at foretage et Skifte, naar det f. Eks. viste sig, at Klasselærerindens Myndighed, der havde vist sig saa virkningsfuld over for de smaa Børn, ikke slog til i den vanskelige Overgangsalder, og derfor maatte afløses af en anden, hvis Evner og Lyst netop gik i Retning af at behandle „Bachfische“, eller naar en Lærerindes Personlighed som Underviser ikke formaaede at fyldestgøre de Krav, de ældre Elever med Billighed kunde stille. Paa dette Punkt var Frøken Zahles Opmærksomhed meget aarvaagen. Hun opdagede hurtigt, naar Klasselærerinden gjorde sig skyldig i det almindelige Fejlgreb vedblivende at behandle Eleverne som smaa Børn, for hvem alt maatte lægges til Rette, og til hvem man ikke stillede tilstrækkeligt store Krav i Retning af Ansvarsfølelse, Selvhjulpethed eller lignende, eller naar hun som Underviser anlagde for „barnlig“ en Maalestok, saa hendes Timer ikke hjalp Børnene til at vokse ud over det umodent barnagtige i Opfattelse og Fremstilling. Frøken Zahle opdagede gerne disse Mangler, før de følte, af vedkommende Klasselærerinde selv eller af Forældrene; og derfor kunde det ogsaa ske, at et Klasselærerindeskifte ikke altid forstodes i Øjeblikket, men fremtraadte som et Udslag af Vilkaarlighed; dog i Almindelighed godtgjorde den paafølgende Udvikling snart, hos hvem „Klarsynet“ havde været til Stede. Ubeskrivelig taknemmelig var imidlertid Frøken Zahle, naar hun blandt sine Klasselærerinder traf Personligheder, der levede sig saaledes sammen med „deres Børn“, at ingen

kunde tænke paa at skille dem fra hinanden, før Klokken ringede den sidste Time i deres sidste Skoleaar ud. Naar saadanne Lærerinders Forstaaelse af det, hun satte dem som Maal og Opgave, mødtes af en lykkelig Evne til — om end i Skrøbelighed — at føre Idealerne ud i Livet, da kunde hun fryde sig, da bestyrkedes hun i Troen paa den Kraft til Efterfølgelse, der laa i deres Eksempel, og da kunde hun i de varmeste Ord prise Klasselærerinden som den bærende Kraft i Skolen.

Men hvilke Opgaver var det da, hun stillede til sine Klasselærerinder, og hvorledes vejlede hun dem til Forstaaelse af disse? Ja, det første er omtrent lige saa umuligt at besvare, som det er at skildre, hvad der kræves af en Moder, og det sidste er næsten lige saa vanskeligt, fordi Vejledningen saa lidt som tænkeligt var en teoretisk, systematisk Undervisning, indelt i pædagogiske Kapitler eller meddelt i psykologiske Recepter. Begge var mangfoldige som Livet selv. — Lad mig dog forsøge at sige lidt om, først hvad hun krævede, og dernæst noget om, hvorledes hun hjalp sine unge Lærerinder frem mod Maalet, om jeg end er mig bevidst, at Forsøget bliver ufuldkomment.

Hun krævede til en Begyndelse den størst mulige ydre Orden gennemført i Klasseværelset, i Lærerindens Skuffe og Gemmer, i hvert enkelt Barns „Rum“, i deres Tasker, i deres Syæsker, deres Penalhuse, i Behandlingen af deres Bøger, Sytøj og alt andet, der kom dem i Hænde. Der var en Mængde større og mindre „Regler“, som hun meget sjældent, om nogen-sinde, gennemgik Led for Led, hverken med den ene eller den anden af Parterne; snarere gik hun egentlig ud fra som noget selvfølgeligt, at enhver Klasselærerinde var født med at vide alt dette, og selv havde Trang til at prente eller rettere at leve det ind i Børnenes Bevidsthed. Men opdagede hun, at disse „Regler“ blev til snærende Baand, at de ikke lettede, men tyngede Barnets Skoleliv, baade harmedes og bedrøvedes hun; men da følte ogsaa Klasselærerinden det som sin Skyld, at det ledende Baand var blevet til en snærende Lænke, at det skærmende Værn var blevet til et Pigtraadshegn, og da satte hun, under Paavirkning af maaske blot et eneste Blik, et Enstavelsesudbrud fra Frøken Zahle, sin hele Kraft ind paa at puste Liv — Kærlighedslivet ind i de kuende Regler, paa at afpasse Kravet efter Evnen og paa at kalde Glæden frem hos Barnet over de Maal, det kunde naa, de Sejre det kunde vinde. -- Og da følte hun ogsaa Frøken Zahles Glæde, sjældent igennem et direkte rosende Ord, men derimod altid gennem den glade Tillidsfuldhed, hvormed hun stillede hende nye Opgaver, rettede nye og større Krav til hende.

Frøken Zahle krævede Flid og Agtpaaivenhed af Børnene, men hvor det skortede herpaa hos de enkelte, eller især hos

Klassen som Helhed, var Klasselærerinden ikke længe i Tvivl om, at Hovedskylden laa hos hende. Blot et eneste Spørgsmaal fra Frøken Zahle om Grunden til denne eller hin enkelte eller fortsatte Forsømmelighed var nok til, at hun vendte Spørgsmaalet ind til sig: „Havde hun været opmuntrende nok, paa-mindende nok, havde hun været tilstrækkelig omhyggelig til at bibringe de Faglærere, der kom og gik i hendes Klasse, en indgaaende Forstaaelse af de enkelte Børn osv.“, og hun følte som Regel under denne Selvransagelse Viljen til at raade Bod paa, hvad der var forsømt, blive mer og mer levende. Hun tog fat med fornyet Kraft og Varme, hvad der vel ogsaa i de fleste Tilfælde blev kendeligt i hendes Indflydelse paa Børnene.

Frøken Zahle forudsatte som givet, at Klasselærerinden vidste Besked, endog indgaaende, om hvert enkelt Barns Helbred, Ejendommeligheder og hjemlige Forhold. At et Barn kunde have været fraværende flere Dage, uden at Klasselærerinden, hvis Grunden ikke var tilmeldt af Hjemmet, havde indhentet Oplysning herom, vilde være hende ganske utænkeligt; — det havde da ogsaa Klasselærerinden den ubedrageligste Fornemmelse af uden et eneste direkte Ord fra Frøken Zahles Side; men lige saa ubedrageligt følte hun, at det Kendskab, der forudsattes hos hende, aldrig maatte erhverves gennem anmassende Spørgsmaal eller paaatrængende Henvendelser; det var intet værd, ja værre end det, det var skadeligt og nedbrydende, hvis det var vundet ad anden Vej end den naturlige, tillidsfulde Fortroligheds. Derfor kunde der aldrig gives ydre Regler for, hvorledes en Klasselærerindes Stilling over for Hjemmene skulde være; om hun skulde gaa til dem, om hun skulde rette skriftlige Henvendelser til dem, om hun skulde søge Børnene uden for Skoletiden o. lign. var noget, der maatte afgøres af hendes egen Takt og bestemmes af hvert enkelt Forhold.

Et opdragende Middel af vidtrækkende Betydning, der ogsaa stod for Frøken Zahle som selvfølgeligt, var den Interesse og Optagethed, Barnet følte over for det, der interesserede deres Klasselærerinder. Saa umuligt det vilde være for en Moder ikke at dele sine Sorger og Glæder, sine Oplevelser, sine Forhaabninger og sine Ængstelser med sine Børn i den Udstrækning, deres Udvikling tillod det, lige saa umuligt forekom det Frøken Zahle, at Klassebørnene ikke var levende optaget af det, der beskæftigede deres „Klassemor“ uden for Skolearbejdet og Skoletiden. Og hun fik Ret. Der var et ejendommeligt Præg over hver af Klasserne i hendes Skole. Een Klasselærerinde var særlig musikalsk, — Sang efter Sang tilførte hun sin Klasse; en anden havde Sans for Tegning og bildende Kunst i i det hele, Billeder hængtes op i dagevis eller ugevis i Klassen for at afløses af nye, naar slige kom inden for Lærerindens Rækkevidde; en tredje var en Mester i al Slags Haandgerning;

det ene nydelige Arbejde lige fra Hækling og Knipling til en primitiv Læderplastik sattes i Gang for Børnene, som fuldendte dem hjemme i deres Fritid; atter en fjerde holdt af Blomster og havde en heldig Haand til at faa dem frem: Plante efter Plante saas i Vindueskarmene, og Børnene kappedes om at faa Lov til at passe hver sin. En femte var optaget af naturhistoriske Forsøg: Haletudser opdrættedes i Kummer, Fuglereder, Konkylies, Snogeskind o. m. a. bragtes med paa Skolen til Beskuelse for Lærerinde og Kammerater, og saaledes kunde jeg blive ved næsten i det uendelige. Besøg i Kunstsamlinger og Musæer uden for Skoletiden, botaniske Udflugter om Søndagen o. m. a. affødtes af disse forskellige Interesser, og selv, hvor Lærerinden ikke var personlig deltagende, var hun i hvert Fald Dagen efter en levende interesseret Tilhører ved Beretningerne, der aflagdes i Klassen om disse forskellige Oplevelser.

Var Klasselærerinden yderligere optaget af et filantropisk Arbejde, eller var hun nationalt begejstret, satte dette ogsaa Mærke paa hendes Klasse. Børnene vidste Besked om den fattige Mand eller Kone paa „Almindeligheden“ eller i Vartov, om den syge Dreng, om den bedrøvede Enke, om de forældreløse smaa rundt om i Byens fattige Kvarterer; de hjalp Lærerinden med at sy Tøj til de trængende eller bragte hende deres Spareskillinger til Hjælp. Var Klasselærerinden varm for den skandinaviske Tanke sang endog de smaa Børn med en Kraft, som var de smaa Skjoldmøer: „Vi sidder her i saa godt et Lag og vil befordre Nordens Enhed“; var det i senere Aar den sønderjydske Sag, der optog hende, hjalp Børnene hende med at indsamle Bøger, Tidsskrifter, Billeder, og var stærkt interesseret i Afsendelse og Fordeling. Og atter maa jeg sige: „Jeg kunde blive længe ved!“

Stod Frøken Zahle uden for alle disse Interesser? Var hun uberørt af al den rige Forskelligartethed? Syntes hun, at noget af hendes Indflydelse gik bort fra hende selv og over paa andre? Nej, saa vist ikke! Hun var i den Grad i Forstaaelse med sine Medarbejdere*), at f. d. f. aldrig nogen Interesse kunde være bragt frem inden for hendes Skoles Mure uden at være i Samklang med hendes eget, for alt menneskeligt saa varmt følende Sind, og aldrig drømte nogen Klasselærerinde eller noget Barn om at unddrage Frøken Zahle en Medviden eller Meddelagtighed i, hvad de var optaget af. Hun saa alt, fulgte med i alt, glædede sig ved alt godt og friskt, der rørte sig hos smaa og store, traadte undertiden til med sin personlige Indsats, et Raad, et Forslag, et Bidrag af materiel eller aandelig Art, altid ydet med Takt og Varsomhed, altid modtaget med Tak. — Derfor var der ogsaa under al Friheden, under alt Spillerum for Per-

*) Naturligvis dem, der i Sandhed var hendes Medarbejdere.

sonligheden, i al Forskelligartetheden over hver „lille Skole i den store Skole“ en Ensartethed i Grundpræget, som i mange Aar bevirkede, at Eleverne fra N. Zahles Skole, hvor de saa færdedes, kendtes paa deres Skoles Præg.

Hertil bidrog jo ogsaa i høj Grad, at Skolen i over 25 Aar ikke var større, end at den i sin Helhed kom ind under direkte Paaavirkning af Frøken Zahle selv. Ved Siden af sin „kære, stadige Tanke“: sin Skole og dens Fremvækst, var hun som oftest levende optaget af et eller andet, saa af sin Læsning, saa af hvad der mødte hende i Livet, som af en Mærkedag som Tohundredaarsdagen for Stormen paa København, som Halvhundredaarsdagen for H. C. Andersens Komme til København, eller af en mere offentlig Begivenhed som de sønderjyske Kvinders Besøg i 1869, saa af Indsamling til Lærerinders Understøttelse, saa af en kær Lærers Forflyttelse og deraf følgende Bortgang fra Skolen, osv. osv., og det, hun levede med i Øjeblikket, maatte hun dele med dem, hun kom i Berøring med. Det kunde derfor være ret tilfældigt, hvem der kom til at dele hendes første Varme med hende, men Gnisten fra hendes luende Hjerter fængede altid, og tit, inden hun selv vidste derom, var Luen slaaet ud som en Virkestrang hos store eller smaa, der saa begærede at retledes af hende. Men hvor lidt eneraadende var hun ikke i saa Tilfælde! Hun greb om hvert Forslag, der vovede sig frem, om hvert Vink, der gaves, prøvede og vejede dem og førte saa Sagen med fast og praktisk Haand fra Tankeverdenens ind i Virkelighedens Rige.

Men Vejledningen, de unge fik? Hvorledes blev den ydet dem? Ja, det er næsten umuligt at forklare, hvor levende, hvor indgaaende, og dog, hvor næsten upaaviselig den var. I dybeste Forstand maa den forklares der ud fra, at det var umuligt at tale blot ganske korte Stunder med Frøken Zahle, blot endog en lille Tid at se hende i hendes Arbejde, uden at lære af hende. Der var det ved hende, at hun uvilkaarlig altid satte Tanker i Bevægelse hos hver, der kom i Berøring med hende. Hun behøvede blot at gaa igennem Klasseværelset, blot at standse et Minut, blot i sit Blik at stille et Spørgsmaal, eller udtrykke en Dadel eller en Opmuntring, for at man derigennem modtog en ny Tilskyndelse, Stødet til en Beslutning om noget, der skulde blive bedre, om en ny Vej, der skulde forsøges, med andre Ord: hun virkede mere ved disse ringe Midler end mangen anden Opdrager gennem mange Timer i Pædagogik. At være til Stede ved et Lærermøde, hun ledede, var for det meste en Oplevelse for hver vaagen Lærer eller Lærerinde. Uden med et eneste direkte Ord at fremføre nogen Formaning, afgav ethvert Spørgsmaal, enhver Kommentar, enhver Oplysning Vidnesbyrd om den dybe Ærbødighed, der skyldtes ethvert nok saa lille og tarvelig udrustet Barn — aldrig var noget Barn „et

Nummer“ for hende, aldrig en af 24 Tinsoldater i en Æske — og om den Hensynsfuldhed, endog det „umuligste“ Hjem havde Krav paa at behandles med. Blot igennem Tonefaldet i hendes Stemme kunde hun lade een fornemme, naar en Fremgangsmaade over for et enkelt Barn eller en Klasse havde været ilde valgt, naar en Myg var gjort til en Elefant, eller en Graaspurv skudt med Kanonkugler, — det var, som faldt der pludselig Skæl fra eens Øje, og man forstod Omfanget af sit Misgreb. — Man kunde gaa hjem fra et saadant Lærermøde, tyngtet til Jorden af sin Lidenhed og sine Fejlgreb, men i selve Nederlaget var der noget løftende. At være besejret af Frøken Zahle var for hendes unge Hjælpere det samme som for Ejnherjerne at fældes i Kampen, — det var jo blot for atter at opstaa og bænkes i Valhal.

Var Frøken Zahle da aldrig positiv i sin Vejledning? Gav hun ikke Timer i Pædagogik? Holdt hun ikke pædagogiske Foredrag? Jo vel, men paa sin Vis. De pædagogiske Timer, hun gav, var beregnet paa de unge Piger i Privatlærerindeskolen, og til disse indbød hun, hvem af Lærerrinderne, der havde Lyst til at være med. Det var mest Pædagogikkens Historie, hun drog frem, og af denne var det mindre de teoretiske Brydninger og de vekslende Aarhundreders Udvikling, end det var en Skildring af de pædagogiske Personligheder, hvis Liv og Virken havde grebet hende selv. Og om disse kunde hun saa fortælle saa fængslende, saa poetisk skønt, at den modtagelige Tilhører følte sit Hjerter svulme af Længsel efter at kaste sig ind i Opgaverne for de smaa og de unge, fornam sin skabende Tankes ivrige Arbejden hen mod ny og uanede Problemer. — Men mer end gennem disse Timer virkede hun ved sin lejlighedsvisse Talen til de unge, jeg bruger med Forsæt ikke Ordet „Foredrag“, den Benævnelse passede ikke for Frøken Zahles „Talen“. Kun meget sjældent udarbejdede hun et Foredrag, og havde hun endelig gjort det, kunde hun ikke lære det udenad. Derfor kunde der komme noget famlende ind i hendes Tale, naar hun følte sig bundet af sin egen Plan uden at kunne huske sin Form, og derfor var hun ikke paa Højden af sig selv, naar hun af og til, presset af andres Overtalelser, holdt Foredrag. Nej, hun talte bedst improviseret, ikke i den Forstand, at hun gav sig Tilfældet i Vold og ikke vidste, hvad hun vilde og skulde tale om, og til hvem hun skulde rette Ordet, men i den Forstand, at hun ikke i Forvejen havde givet sine Tanker Form og derfor uhindret kunde følge Øjeblikkets Indskydelse og give sig hen i sin brændende Varme og sin dybe Inderlighed. Og da kunde hun tale som ingen anden til de unge om en Lærerindes herlige Opgave, om hendes hellige Ansvar, om Rigdommen i den Løn indefra, hun aldrig vilde savne, om Troskaben mod de betroede Børn og mod de

Hjem, der gav hende disse Børn at arbejde med. Hun kunde tale til dem om Skolestuen, de skulde gøre lys og skøn, om den Herrens Helligdom, de skulde skabe i deres eget Hjerter, kunde tale saaledes, at det ikke er for meget sagt, at de „følte deres Hjerter brænde i sig“. For mangen ung Lærerinde blev disse Timer Beseglingen til hendes Livsgerning.

Ved Siden heraf er der endnu een Side af Frøken Zahles Personlighed, som maatte virke direkte opdragende paa den unge Lærerinde, og det var hendes personlige Behandling af det enkelte Barn i et vanskeligt Tilfælde. Klasselærerinden havde sjældnest rigtig Lyst eller Mod til at henskyde et mindre Opgør med et vanskeligt Barn, det være nu i Retning af Trods, Ulydighed eller andet, til Frøken Zahle; hun havde en Fornemmelse af, at hun vilde mene langt mere end sige, at det var daarligt, hun ikke kunde klare den Sag selv; men var der et alvorligt Tilfælde, hvor Lærerinden i ærlig Erkendelse af sin egen bristende Evne tyede med Barnet ind til Frøken Zahle og forelagde hende Sagen, da gik hun ikke forgæves. I Almindelighed sejrede Frøken Zahle over det lille trodsige, ulydige eller usandfærdige Sind; men selv hvor dette ikke blev Tilfældet, stod Lærerinden grebet og beriget af den Finhed, den Langmodighed, den myndige Kærlighed, hun lod komme til Orde over for Barnet, og saadanne Oplevelser udviklede og opdrog Klasselærerinden. Hun gik bort i Forstaaelse af, at det var godt at tjene den store Personlighed. Det var en Optragelse af een selv, man ikke for alt vilde have undværet.

Og endnu maa nævnes een Faktor i Frøken Zahles Optragelse af sine Lærerinder, om hvis Magt hun selv ingen Anelse havde. Den laa i den Maade, hvorpaa hun behandlede et alvorligt Misgreb eller en Forsømmelse, der hidrørte fra Ukyndighed hos en af hendes Hjælpere. I et saadant Tilfælde gik hun aldrig dadlende i Rette med vedkommende. Over for Forældre eller andre, hvem Sagen berørte, tog hun Skylden og Ansvarer fuldt paa sig; men at hendes egen Bedrøvelse over det skete, hendes egen Anger over, hvad hun kunde have forsømt eller forbrudt, virkede stærkere end noget Vredesord kunde have gjort, og af-fødte hos den egentlige Skyldner et brændende Ønske om efter Evne at kunne raade Bod paa det skete, forstaas vel uden flere Ord.

Jeg tvivler ikke om, at i vore Dage, hvor hvert Skoleforhold er saa nøje gennemtænkt og gennemdebatteret, er vi alle klare over, hvad vi skylder vore Lærerinder i Retning af Raad og Regler, hvor let man bør gøre Adgangen for dem til deres Bestyrere, hvor utrættelig man bør være til Rede for dem i smaat som i stort, og jeg er vis paa, at saaledes bør i al Almindelighed enhver Skolebestyrer leve med sin Lærerkreds; det bør de, fordi det kun er de store, de største, der kan virke ud

af deres Storhed, af deres Ejendommelighed, af deres rige Personlighed, af deres begejstrede Tro paa Idealet, uden at bryde sig om at følge de slagne, pædagogiske Landeveje, medens vi andre, mer eller mindre Smaakaarsfolk i Aandens Verden, kun handler samvittighedsfuldt, naar vi bruger de Midler, der er givet os; bruger vi dem i Troskab og Ydmyghed, vil vi, hvor smaatskaarne de end kan være, kunne være sikre paa at naa i det mindste et Hanefjed frem mod det Ideal, vi stræber hen til. Men løftende og styrkende er det at se hen til en Personlighed og en Tid, der var rustet med større Kraft og større Mod end vor egen; en saadan Personlighed saa jeg i Frøken Zahle og vilde, som jeg begyndte med at sige, gerne yde min Skærv til, at hun blev set paa som saadan af andre.

Nørrevoldgade, 30. September 1913.

Henriette Skram.

Stemmedannelseslære i Skolen.

„Naar man, selv i en Kreds af Pædagoger, nævner Taleundervisning eller i det hele Talestemmens rationelle Uddannelse, saa viser det sig som oftest, at Sagen endnu er saa ny, at dens Omtale vækker en vis Forundring, endog af og til en noget skeptisk Hovedrysten“, saaledes indledede Dr. med. Jørgen Møller det Foredrag, han ved Skolemødet i 1905 holdt om „Talestemmens Uddannelse og Bevarelse“, og nu i 1913 er vi vel kommet et Hanefjed nærmere mod det Maal, som hedder „Talestemmens rette Brug“, men Forundringen over, at man overhovedet kan sætte Arbejde ind paa at naa dette Maal, og den skeptiske Hovedrysten møder man endnu saare ofte.

I Udlandet har der gennem en længere Aarrække hævet sig Røster, der har slaaet til Lyd for en systematisk Taleundervisning, Navne som Knijpers og Hey er kendt viden om, alligevel har det dog mest været den enkelte, der har været taget Sigte paa; Sangeren, Skuespilleren, Læreren, og Taleundervisningen var et Helbredelsesmiddel, der først gjordes Brug af, naar Instrumentet var saa ødelagt, at Eksistensen var truet.

Først i de senere Aar har man rundt om i Europa, i Holland, England og Tyskland begyndt at faa Øjnene op for, at det er bedre at forebygge Stemmeligelser ved at give en rationel Taleundervisning til Lærere og andre, der skal bruge Stemmen meget. —

Den mest epokegørende Tanke paa dette Omraade er dog udgaaet fra Prof. Ed. Engel i Dresden, der ikke nøjes med at helbrede syge Stemmer eller forebygge Stemmeligelser hos de forholdsvis faa, der skal bruge Stemmen meget, men som ved

sit praktiske System har gjort det muligt, at alle, høje og lave kan lære at benytte Stemmen paa rette Maade. I over 25 Aar har Prof. Ed. Engel med usvækket Energi og varm Begejstring arbejdet for den Sag, der forekommer ham og mange med ham saa uhyre vigtig.

Rundt omkring i Tyskland, Holland, England, Norge og Danmark arbejder hans Elever med Iver og Begejstring for Sagen, og betydelige Resultater er allerede naaet, ikke mindst i Norge, hvor der flere Gange med offentlig Understøttelse har været afholdt Kursus for Lærere.

Det nye og ejendommelige ved Engels System er dets overordentlige Simpelhed, ethvert Barn, selv det ubegavede, kan lære at benytte det. Det bygges op paa A B C'en, men medens andre Systemer saa ofte bevæger sig i Spring, er Engels en fast grundmuret Bygning, hvor hver Sten med Omhu er hugget til og anbragt paa sin rette Plads. Poul Schöne, Overlærer ved Fletscherske Seminar i Dresden, skriver: „Der er for mig ikke Tvivl om, at Prof. Engels Stemmedannelseslære er den eneste, som formaar at løse Spørgsmaalet om Indførelsen af en systematisk Stemmedannelseslære i Folkeskolen og den højere Skole.“ Dette er sikkert rigtigt, netop fordi Metoden først og fremmest tager Sigte paa at bringe Stemmens Mekanik i Orden, først naar denne virker fuldkomment, kan den kunstneriske Side af Sagen komme i Betragtning. Instrumentet maa stemmes, før Kunstneren kan frembringe de rette klangskønne Toner.

Naar Dr. med. Jørgen Møller i 1905 udtalte som sin Overbevisning „at metodisk Taleundervisning ogsaa kan udøves i Barneskolen, at dens Virkninger ogsaa der vil være af den glædeligste Art, og at den ikke vil røve for megen Tid i Forhold til Resultaterne“, kan man kun slutte sig til ham, saa meget mere som Beviset jo er leveret af Frk. Margrethe Eckardt, Prof. Engels første Elev herhjemme, der med forbavsende Resultat har givet Taleundervisning til sine Elever i Holsteinsgades Kommuneskole.

Emilie Tofte.

Opfordring til at skænke Bidrag til et Monument for Natalie Zahle.

Ved Natalie Zahles Død har Danmark mistet en af sine betydeligste Kvinder. Gennem flere Slægtled har hun sat dybe Spor i vort Folks Udvikling; Historien vil bevare hendes Navn og Mindet om hendes geniale, pædagogiske Evner, hendes stærke

og ejendommelige Personlighed, hendes Kærlighed til Ungdommen og hendes varme Fædrelandssind.

Men vi, der i vor egen Tid har følt hendes Indflydelse og har set hendes Tanker og Idéer bære rige Frugter i den kvindelige Ungdoms Uddannelse, har følt Trang til at hædre hendes Minde paa en smuk og værdig Maade, og det er vor Overbevisning, at mangfoldige andre, der føler sig i Taknemmeligheds-gæld til den afdøde — ikke mindst hendes gamle Elever — med Glæde vil gribe Lejligheden til at give denne Følelse Udtryk. Vi indbyder derfor til, paa et offentligt Sted, at rejse hende et Monument, der for Efterverdenen vil staa som et Vidnesbyrd om den Beundring, Samtiden har næret for Natalie Zahle, og vi haaber, at denne vor Tanke maa finde Genklang viden om.

Vilh. Andersen,
Professor, Dr. phil.,
St. Annæplads 19,

Axel Bang,
Overretssagfører,
Vester Boulevard 49,

Esther Carstensen,
Næstform.
for Dancks Kvindesamf.,
Sølvgade 10.

Ida Falbe-Hansen,
Mag. art.,
Akasievej 4.

V. Heiberg,
Prof., Overlæge,
Jernbanegade 4.

P. Jerndorff,
Kgl. Skuespiller,
Herluf Trollesgade 5.

Marie Kruse,
fhv. Skolebestyrerinde,
Gl. Kongevej 136.

Knud Larsen,
Kunstmaler,
Gothersgade 143.

Otto Lund,
Rektor,
Horsens.

Karen Ankersted,
Kommunelærerinde,
Borgerrepr.,
Allégade 15, Havehus.

Sophus Bauditz,
Prof., Skoledirektør,
Raadhuset.

Th. Dybdal,
Etatsraad, Borgmester,
Bredgade 49,
Komiteens Formand.

M. Cl. Gertz,
Professor, Dr. phil.,
Bredgade 13.

Anna Hoffmann,
Viceinspektrice,
Borgerrepr.,
Vestervoldgade 98,
Medlem af
Forretningsudvalget.

Karen Kjær,
Skolebestyrerinde,
Aaboulevard 18,
Medlem af
Forretningsudvalget.

Th. Lang,
Skolebestyrerinde,
Silkeborg.

P. M. Larsen,
Sognepræst,
St. Kongensgade 70.

Kirstine Meyer,
Dr. phil.,
Nøjsomhedsvej 5.

Ingeborg Appel,
f. Schrøder,
Vodroffplads 6.

Inger Marie Bockelund,
f. Ploug,
Ved Stranden 20.

Laura Engelhardt,
Skolebestyrerinde,
Rysenstengade 3.

Agnes Hallager,
Kommunelærerinde,
Ravnsborggade 11.

Carl Jacobsen,
Dr. phil., Brygger,
Ny Carlsberg.

J. Koefoed,
Statsraadssekretær,
Rosenvængets Allé 35.

N. A. Larsen,
Professor,
Øster Farimagsgade 30.

Gyrithe Lemche,
Forfatterinde,
Villa Lyngbyhus,
Lyngby.

Louise Monrad,
f. Brandt,
Livjærgade 23.

Magda Nielsen,
Bispinde,
Margrethevej 7.

Henriette Petersen,
Skoleinspektør,
Prinsessegades Skole.

J. Rievers,
Lærerinde,
Colbjørnsensgade 28,

Lily Sandholt,
Form. f. K. K. L.,
Stockholmegade 11.

Magna Suensson,
Kammerherreinde,
Kongens Nytorv 26.

Nygaard,
Etatsraad,
Christianiagade 8.

Elisabeth Prætorius,
Skoleinspektør,
Tietgensgades Skole.

Jutta Rothe,
f. Skram,
Classensgade 19.

Johanne Skouboe,
Forstanderinde,
Østersøgade 88.

Sophus Sørensen,
Biskop,
Aarhus.

Hans Olrik,
Prof., Forstander
f. Statens Lærerhøjsk.,
Odensegade 14.

Sophie Ricard,
Østerbrogade 7 B.

F. Rønning,
Prof., Undervisnings-
inspektør, Pileallé 55.

Johs. Steenstrup,
Professor, Dr. phil.,
Svanemosegaardsvej 12.

S. L. Tuxen,
Prof., Undervisnings-
inspektør,
Sorted. Døssering 63 B.
Medlem af
Forretningsudvalget.

Louise Winteler,
Skolebestyrerinde,
Odense.

S. Zahrtmann,
Forstanderinde,
Diakonissestiftelsen.

Bidrag modtages af Komitéens Medlemmer, men kan ogsaa sendes direkte (helst pr. Anvisning) til Kassereren, Frk. A. Hoffmann, Vestervoldgade 98, København B.

Foreningsmeddelelser.

Aarsmødet

Mandag den 20. og Tirsdag den 21. Oktober 1913 i N. Zahles Skole.

Mandag den 20. Oktober:

- Kl. 6. Formanden indleder.
Derefter Generalforsamling.
- Kl. 7. Foredrag af Hr. Skoleinspektør Mortensen om Lysbilledapparatets Anvendelse ved Undervisning. (Fremvisning af Lysbilleder.)

Tirsdag den 21. Oktober:

- Kl. 11¹/₂. Foredrag af Frk. M. Lønborg-Jensen: Den første Læseundervisning.
- Kl. 1. Fællesfrokost (75 Øre). Deltagerne bedes melde sig hos Frk. Tofte, Nørresøgade 9 B³, skriftlig eller ved Mødet Mandag Aften.
- Kl. 2. Foredrag af Frk. M. Eckardt: Prof. Engels Stemmedannelse og dens Resultater (med Demonstration).

I den efterfølgende Diskussion vil begge Indledere deltage.

NB. Medlemmerne har Adgang til det Møde, som de højere Almenskolars Lærerforening afholder de samme Dage. (Se Program, Side 265—266.)

P. B. V.:

I. Falbe-Hansen.

Foreningen af Husholdningslærerinder og Lærere.

Generalforsamling afholdes Søndag den 26. Oktober 1913, Kl. 10¹/₂, paa Grundtvigs Hus, Studiestræde, København.

Dagsorden:

1. Beretning aflægges.
2. Regnskabet fremlægges.
3. Drøftelse af:
  1. Betalingsforholdene paa Skolerne.
  2. Husholdningsmidler og Lærebøger.
4. Valg af Bestyrelse.
5. Eventuelt.

Frokostpavse.

Kl. 3 tænkes afholdt et Fællesmøde med „Pædagogisk Forening“, hvor bl. a. Spørgsmaalet om Teoriens Stilling i en Husholdningsundervisning ventes drøftet.

Fra Skoleverdenen.

De højere Almenskolars Lærerforening

holder sit sædvanlige Møde den 20. og 21. Oktober (samme Dage som Foreningen „Den danske Pigeskole“) efter følgende Program:

Mødet afholdes i Studenterforeningens Bygning. I Bygningen findes Bureau, som er aabent begge Mødedagene fra Kl. 8. I Bureauet modtages Indmeldelse af ny Medlemmer. Disse anmodes om ved Indmeldelsen at betale Medlemskontingent for 1913, 2 Kr.

Mandag den 20. Oktober:

Kl. 9. Hr. Overlærer V. Bjerre indleder en Forhandling om Universitetet og den højere Skole.

Til at deltage i denne Forhandling vil samtlige Lærere ved Universitetet og den polytekniske Lærestanstalt blive indbudt.

Kl. 1. Hr. Rektor S. A. Christensen indleder en Diskussion om Matematikundervisningen paa Gymnasiets sproglige Linjer.

Tirsdag den 21. Oktober:

Kl. 9. Hr. cand. mag. O. Kaalund Jørgensen: Den moderne Sprogundervisnings Facit og Fremtid. — Derefter Diskussion.

Kl. 1. Hr. Forstander, Dr. phil. G. Forchhammer: Hukommelsens Betydning i Undervisningen.

Generalforsamling afholdes Tirsdag den 21. Oktober

Kl. 3 med følgende Dagsorden:

1. Bestyrelsen aflægger Beretning.
2. Kassereren forelægger det reviderede Regnskab til Godkendelse.
3. Fastsættelse af Tid og Sted for næste Møde.
4. Valg af 5 Bestyrelsesmedlemmer i Stedet for Skolebestyrerinde Frk. Adler, der ønsker at fratræde, samt Skolebestyrer Elmquist, Rektor Lund, Adjunkt Simonsen, Magister Trier, som afgaar efter Tur.
5. Valg af 2 Revisorer.

Dansk Skolemuseum,

Stormgade 3, er i Oktober Maaned tilgængeligt for Publikum Mandag, Onsdag og Fredag Kl. 3—5.

Læsestuen er desuden aaben de samme Dage Kl. 5—7. Adgang gratis.

Et interessant Eksempel

paa, hvor megen Vægt de engelske Skoler lægger paa Disciplin og Opdragelse til Selvstyrelse, fortælles i „Journal of Education“.

I en højere Pigeskole i Gloucestershire blev en skønne Dag baade Bestyrerinden og hele Lærerpersonalet borte fra Skolen. Hensigten dermed var at erfare, 1) om den øverste Klasse vilde forstaa, hvilke Pligter og hvilket Ansvar der paahvilede den, 2) om de andre Elever vilde adlyde de større, og 3) hvorledes Skolens Orden og hele Organisation vilde føje sig under saadanne Forhold.

Efter en god Times Forløb kom Bestyrerinden og Lærerne igen til Stede. De fandt alt i god Orden. De fire dygtigste Elever, i øverste Klasse, havde overtaget hver sin af de andre Klasser. De havde bragt Protokolen i Orden, noteret de fraværende osv., og havde derefter taget fat paa det Fag, som Klassen skulde have ifølge Skemaet. Morgenbønnen havde de strøget; de havde ikke turdet stole paa deres Evne til at styre den samlede Skole. Den største Vanskelighed havde de — „naturligt nok“, siger den engelske Beretter; vi vilde maaske sige: „mærkeligt nok“ — havt med de mindste Børn, Forberedelsesklassen. Men med de andre Børn var det gaet fortræffeligt. De unge, selvbestaltede Lærerinder havde intet at klage over; „der var ingen, der kom med taabelige Spørgsmaal, som vi ikke kunde svare paa“ sagde en.

Mon et lignende Eksperiment kunde være foretaget i en dansk Skole?

Boganmeldelser.

J. Byskov: **Modersmaalet**. Ved Udvalget for Folkeoplysningens Fremme. I Kommission hos G. E. C. Gad.

Nærværende Anmelder har i det sidste Aars Tid flere Gange haft Lejlighed til at udtale sin Glæde over den Grøde, der er i Bestræbelsen for paa fuldt ud betryggende Maade at popularisere vor Videnskabs, navnlig vor Sprogvidenskabs, Resultater. Det kan da kun være en stor Glæde at se denne Bog fremkomme — oven i Købet paa den Maade, som Tilfældet er. Intet kan være heldigere, end at kyndige Mænd og Kvinder søger at aabne Folks Øjne for de filologiske Resultater og Metoder og for sproglige Fænomener overhovedet. Der kunde ellers næsten være Fare for, at Naturvidenskaben blev den eneste Disciplin, der talte til Folket.

Nærværende Bog er saare vel egnet til at udøve den Gerning, der er den tiltænkt. Man bør ikke i den vente at finde filologisk Systematik, nye Opdagelser, grundlæggende Tanker og Studier. I saa Fald vilde den være mindre vel egnet til Folkelæsning. Nej, den præsenterer sig — sit venia verbo — snarere som en Samling af Causerier over sproglige Emner, men rigtignok baade velordnede, interessante og morsomme Causerier. Gennem Afsnit om „Modersmaalet“ — om Ordets Betydning og Begrebets Betydning for Menneskene — Afsnit om Sproggrøgt og Sprogriktighed, Afsnit om Sprogskønhed — herunder en Behandling af Poesiens Sprog og sleben og usleben Tale (der er særlig morsom, som saadanne Fremstillinger af Eufeismer og Skældsord i Reglen er) og Afsnit om Sprogets Forandringer,

føres vi endelig frem til et Slutningskapitel om selve Sprogvidenskaben. Det er aldeles korrekt i en Folkebog at sætte dette mere filologiske Afsnit til sidst; det vilde maaske have kunnet skræmme enkelte Læsere ellers. Som sagt, er det navnlig Afsnittet om Sprogskønhed, der vil interessere, men læste paa rette Maade vil ogsaa de andre Kapitler kunne yde enhver megen Glæde og Belæring.

Mod Bogens videnskabelige Grundlag og de Slutninger, Forf. har draget af sit Materiale, er der i det hele intet at indvende. Maaske vil en og anden Filolog være lidt betænkelig ved enkelte Ting — et Par Etymologier o. l. — men saadanne Anker er uden Betydning. De giver nærmest Emner til Debat, ikke andet.

Det maa nu af Hjertet haabes, at denne fortjenstfulde, lille Bog vil trænge rigtig langt ud i Folket, at det maa faa Øjnene op for vort Modersmaals Rigdom og Skønhed og Sprogvidenskabens, ogsaa den populære Sprogvidenskabs, Værdi og Interesse for ethvert tænkende Menneske.

Litteraturlæsning for Skolen. Værker og Udvalg (1—6). Udgivet og forsynet med Indledning og Noter af Lærere ved Statsskolen i Randers. („Den Stundesløse“ ved H. A. Albrechtsen; „Ørvarods Saga“ ved C. Gabrielsen; „Palnatoke“ ved H. Haase; „Valdemar den Store“ ved F. Brahde; „Landsbybørnene“ ved V. Boëtius; Blicher: Udvalgte Noveller ved V. V. Thoresen. (Lehmann & Stage, 1913.)

Det kunde næsten se ud, som om den Serie, der her er indledet med 6 Hefter for Mellemskolen, var tænkt som en Konkurrence til „Danskklærerforeningens“ kendte Skoleudgaver. Konkurrence er i Almindelighed ikke af det onde — den virker ansporende, og tilmed trænger vi stærkt til gode og billige Skoleudgaver af dansk Litteratur (baade ældre og mulig nyere) — rigtignok især Udgaver for Gymnasiet. Udgiverne lover da ogsaa nogle saadanne.

Hvad nu de foreliggende Arbejder angaar, da er der kun godt at sige om dem. Indledningerne er korte og klare, Kommentarene skønssomme og udtømmende for Mellemskolens Tarv. Der er paa passende Steder i Teksterne foretaget større og mindre Forkortelser, — afgjort paa en god Maade — og hertil er intet at sige — tværtimod. „Danskklærerforeningens“ Udgaver for Mellemskolen har gennemgaaende noget fyldigere Oplysninger; men det er i Virkeligheden ikke nødvendigt altid at have dem saa fyldige til denne Skoles Elever.

Er saaledes end alt godt fra een Side set, saa er det jo en anden Sag, om Arbejderne vil begaa sig i Praksis. Anmelderen tvivler paa, at der bruges saa mange Særudgaver i vore Mellemskoler — navnlig i dens lavere Klasser, for hvilke de foreliggende væsentlig er beregnet. Heldigt vilde det dog være, om der kunde blive brugt nogle flere — ogsaa af de forelig-

gende. Anmelderen tvivler noget paa, at „Palnatoke“ er særlig egnet til Læsning paa et saa tidligt Trin som det, her er tænkt paa; men det maa vel være prøvet med Held, siden denne Tragedie er kommet med. De andre er gode nok!

Det maa saaledes paa det bedste anbefales at prøve disse smaa Hefter i Mellemskolen. Der vil sikkert kunne naas gode Resultater med dem, især under en livlig Vejleders Haand.

Nogen endelig Dom om et sligt Udgiverforetagende vil det vist være bedre at vente med, til vi har set nogle Udgaver for Gymnasiet. Her staar Slaget. Mens nogle af „Dansk lærerforeningens“ Udgaver jo er udmærkede, kan andre nok mangle lidt af den „Aand“ og den — ogsaa for Læreren — vejledende Karakter, de gerne skulde have. Nu imødeser man med Interesse, hvad dette bliver til.

Endelig skal nævnes, at de smaa Hefter er vel udstyrede og trykt. Det er maaske ikke saa heldigt, at „Den Stundesløse“ er trykt med „gammeldags“ Typer; det kan besværliggøre Læsningen.

Hermed anbefales det da Skolerne at prøve det nye „Undervisningsmiddel — og Udgiverne at fortsætte med Kraft.

Kallerup: **Dansk Sproglære.** (Under Medvirkning af Th. Hald.) (Lehmann & Stage, 1913.)

Denne lille (16 Sider store) og billige (10 Øres) Sproglære, der er godt trykt og vel udstyret, er udarbejdet med det Formaal Øje at gøre det elementære, men dog tit besværlige grammatiske Stof saa klart og letfatteligt som muligt. Det maa siges i det hele at være lykkedes, uden at Bogen forøvrigt paafaldende adskiller sig fra mange andre danske Sproglærere. Den klare Form gør imidlertid den lille Bog særdeles vel anvendelig paa Steder, hvor man vil kunne nøjes med et grammatisk Skelet som Støtte for mundtlig Undervisning. — L. —

Anna C. C. Møller: **Kortfattet dansk Sproglære.** Tolvte Oplag. (Lybecker 1913).

Denne lille, aabenbart meget brugte, Bog giver en kort og klar Oversigt over de grammatiske Fænomener og kan paa de lavere Trin bruges med Udbytte til at samle de ved Undervisningen efter Læsebog gjorde lagttagelser; men den kræver rigtignok megen Forklaring for at blive andet end Ord; Anm. tvivler ingenlunde om, at den benyttes saaledes. Som naturligt er her, er de af Ministeriet anbefalede Benævnelser brugt; efter Anm.s Mening er de ikke alle lige heldige, men det er jo ikke Forf.s Skyld. — Anm. sværmer meget for Anvendelsen af større Bøger ved Undervisningen i dansk Sproglære; men benyttes denne sundt og rigtigt, er den anbefalelsesværdig.

— C. L. —

Bøger og Blade indsendt til Redaktionen.

I. Bøger.

Charlotte Eilersgaard: Havet renses. Fortælling. (G. B. N. F.)

Marie Helms: Fra Sicilien. Med 64 Fotografier. (G. B. N. F.)

Chr. Ottesen: Read and spell. Engelsk Læsebog for Mellemlærerne. (Lehmann & Stage.)

Chr. Ottesen: A helping hand, guide to every day speech for travellers. (Lehmann & Stage.)

Kaja Jørgensen. Marie Ringberg: Premier cours de grammaire française. Troisième édition. (G. B. N. F.)

Kaja Jørgensen. Marie Ringberg: Fransk Begynderbog for Pigeskolens højere Klasser. (G. B. N. F.)

Henrik Bertelsen: Dansk Sproghistorie til Skolebrug. I. Tekster og sproghistoriske Oversigter. II. Kommentar og Ordliste. (G. B. N. F.)

Johan Ottosen: Lærebog i Nordens Historie. Til Brug ved den højere Undervisning. (G. B. N. F.)

N. H. Rasmussens gymnastiske Institut 1913.

Henni Forchhammer: Lærebog i Engelsk for voksne Begyndere. Til Undervisning og Selvstudium. (G. B. N. F.)

Henrik Bertelsen: Oldnordisk Læsebog. 3. Udgave. (G. B. N. F.)

Niels Christensen og Th. Sundorph: Praktiske Øvelser i Fysik for Gymnasiet. 2. Udgave. (G. B. N. F.)

Danske Folkeviser i Udvalg ved Axel Olrik under Medvirking af Ida Falbe-Hansen. 1. Samling. 3. Udgave. (G. B. N. F.)

Emil Buchwald og Andr. Sch. Steenberg: Plangeometrisk Tegne- og Konstruktionsbog. Til Brug i Mellemskolen. 10. Oplag. (G. B. N. F.)

Thyra Elbe: Geometri for Mellemskolen. Med 530 Opgaver. 2. Udgave. (G. B. N. F.)

Otto Borchsenius og Frederik Winkel Horn: Dansk Læsebog for Skolernes mellemste og højere Klasser med vedføjede svenske Læsestykker. (G. B. N. F.)

Christian Knudsen: Holbergs Tid og Oplysningstiden. Dansk Litteraturhistorie i det 18. Aarhundrede (Brandts Boghandel, Svendborg.)

Litteraturlæsnings for Skolen. Værker og Udvalg udgivet ved og forsynet med Indledning og Noter af Lærere ved Statsskolen i Randers: **A. Oehlenschläger:** Palnatoke. Ved Adjunkt H. Haase. — **Ludvig Holberg:** Den Stundesløse. Ved Adjunkt Hans Albrechtsen. — **B. S. Ingemann:** Landsbybørnene. Ved Rektor V. Bøetius. — **A. Oehlenschläger:** Ørvarodds Saga. Ved Adjunkt Chr. Gabrielsen. — **Steen Steensen Blicher:** Udvalgte Noveller I. Ved Valdemar Thoresen. — **B. S. Ingemann:** Valdemar den Store og hans Mænd. Ved Adjunkt Fr. Brahe.

C. B. Schlägelberger: Lærebog i Sang til Skolebrug. Elevens Bog. 2., 3. Hefte. (J. L. Lybeckers Forlag.)

Kallerup: Dansk Sproglære. (Lehmann & Stages Forlag.)

K. Andersen: A-Bog. Læse- og Afskrivningsbog for Smaaabørn.

Camilla Collett. Minde-Utgave. 32. Hefte. Pris 30 Øre. (G.B.N.F.)

H. O. G. Ellinger: Lærebog i Fysik. Med en Samling af 112 fysiske Opgaver. 8. Udgave. (G. B. N. F.)

II. Blade og Tidsskrifter.

Gæds danske Magazin, dansk Tidsskrift, redigeret af Chr. Gulmann. Septemhernæftet indeholder: **Daniel Bruun:** Fra Krigens Tid. Uddrag af Breve og Memoirer fra 1864. **E. A. Tscherning:** Sygeplejen paa Kommunehospitalet. **O. Thune Jacobsen:** Brixleg. **Victor P. Christensen:** Kobberstukne Portrætter af Thorvaldsen. **R. C. Mortensen:** Frøken Zahle. **J. Østrup:** Kalifens Mønter i dansk Jord. **Knud Hjortø:** Fra Ordenens Samfund.

DIS-Danmark

1 0 0 0 9 5

